

Öskön Dankeyev

(1934)

Öskön Dankeyev 1934 yılında Bişkek'e fazla uzaklıkta olmayan Çoñ - Car köyünde doğdu. Anne babasını küçük yaşta kaybetti. Yatılı okulda yetişti. Moskova'daki Maden Mühendisliği Enstitüsünü bitirdikten sonra birkaç yıl renkli metaller madeninde mühendis olarak çalıştı.

Daha sonra Politeknik Enstitüsünde Geometri üzerine ders verdi. 1977 yılında Moskova'daki Yüksek Edebiyat kursunu bitirdikten sonra, "Ala-Too" dergisinde redaktör olarak çalıştı. 1984 yılından 1990 yılına kadar Kırgızistan Yazarlar Birliğinin katipliğini yaptı.

Hikaye

NARİSTE KIYAL / MASUM DÜŞÜNCE (HAYAL)

Ay süttöy carık ele. Bala eki alakanın başına cazdap, andan közün albayt. "Cez kempir kum sanap atat, - deyt oyunda. - Azır çabalekey kelet, anın kuyruğu menen kumun çaçıp ketet. Cez kempir kayra başınan tüşöt. Çabalekey... Al kanday çabalekey boldu eken?"

Alardın üyündö da çabalekey bar. Eköö. Nak tirööç menen ustun aşatkan cerge uya salıp alışkan. Erteden keçke candarı tinbay uçup-kire berişet... "A balkim, Cer kempirdi ömür boyu adaştırgan ti çabalekeydi bular da bilişse kerek? Kantip ele bil-işpesin, bilişet go. Baarı teñ bir uruudan da. Çabalekey adamga cakın, debedi bele apam. Alarga tiyüü bolboyt. Tee aydağı çabalekey da oşo adam üçün casap atpaybı canakılardı."

Bala karay beret aydı. Ay, camırgan cıldızdar. Birinen ekinçisi carık, acarluu. Samançı abanın çiyırı. Samançı abası balaga Bakayday, Bakaydıkinday biyik ak kalpak kiygen, sakalı beline tüşkön ak sakal adamday elesteyt. (Bakaydı körüp koyuπτurbu, ukkanına ulkam oşentet da.) Al, Samançı abası dale samanın oñ-solgo ırğıta çaçıp, kandaydır bir cakka baratsa kerek? "Kayda? - Bala özünçö kıyaldanat. - Ay, kün, cıldızdar. Alardan arı emne?" Dağı apasının aytkandarın eskeret: Anı bir kuday özü bilbese...

Köz nazarı, köñül ıkılası asmandan cerge tüşöt. Supada catkan. Canında kuçak cetkis bariktüü bak - çoñ atasının saygan "köçötü". Kıyazı, tün bakırında, bütökön can-canıbar-candıktar, tal- terekteler dele uktayt okşoboybu? Karasañ, butaktarı salbırañkı tartıp, kudum ele ürgülöp ketken kamnattuu.

Başın solgo burat. Közgö üyür tooloru. Alarda uykuga aldırın simal, denesin caya tüşüp catat ala çapan camınıp. Ala küñgöy, teskey. Teskeydegi küñürt kölökö. Beride aydıñ tektir. Bala özünçö cilmayıp iyet...

May ayını orto çeni bolçu. Apası eköö barışkan ayerge. Al tektirge çıksañ baarı körünöt. Too too deçi, a tiği talaa!? Cön el alakanga salıp koygondoy. Tilke-tilke tüşkön añız, aydo. Ayıl-kıştaktır. Bir karaşta, alar

Ay süt gibi bembeyazdı. Çocuk, iki avucunu başına yazlamış, ondan gözlerini alamıyordu. "Cadı kum sayıyor, - dedi içinden. - Şimdi kırlangıç gelecek, sonra kuyruğu ile kumunu dağıtacak. Cadı tekrar baştan başlayacak. Kırlangıç... O acaba nasıl bir kırlangıçtı?"

Onların evinde de kırlangıç var. İki tane. Çatı direği ile sütunun birleştiği yere yuva yapmışlar. Sabah-tan akşama hiç durmadan uçup girerler... "Belki de, cadıyı ömür boyu şaşırtao kırlangıcı bunlar da biliyor olsalar gerek? Nasıl bilmezler, bilir herhalde. Hepsi aynı soydan değil mi. Kırlangıç insanlara yakın dememiş miydi annem. Onlara dokunmak olmaz. Ta aydaki kırlangıç bile insanlar için yapıyor ya biraz öncekileri."

Çocuk sürekli aya bakar durur. Ay, sayısız yıldızlar. Birinden diğeri parlak, güzel. Samancı amcanın çıkış yolu. Samancı amcası, çocuğa Bakay gibi, Bakay'inki gibi büyük ak kalpak giyinmiş, sakalı beline kadar düşmüş ak sakal adam gibi düşünüyordu. (Bakay'ı gördüğünden değil de duyduklarından ötürü böyle düşünüyordu.) O, yani Samancı amcası da samanını sağa sola saçarak, herhangi bir yere gidiyor olsa gerek. "Nereye? - Çocuk hayale dalar. - Ay, güneş, yıldızlar. Onlardan daha uzakta ne var?" Yine annesinin söylediklerini hatırladı: Onu sadece Allah bilir..

Gözlerinin nazarı, gönlü gökyüzünden yere indi. Sofada yatıyordu. Yanında kocaman ve güir yapraklı ağaç; dedesinin işlediği "işlemesi". Anlaşılan, gece karanlığında, bütün canlılar, dallar, ağaçlar da uyuyormuş. Baksana, budakları eğilmiş, sanki uyuklayan kanatlı gibi.

Başını sola çevirdi : Göze aşına dağları. Onlar da uykuya dalmış gibi, bedenlerini yayarak yatıyorlar; ala cepken giyinerek. Ala güney, kuzey. Kuzeydeki puslu gölge. Beride aydın tepe. Çocuk kendiliğinden gülmüşü...

Mayıs ayının ortaları idi. Annesiyle ikisi gitmişlerdi oraya. O tepeye çıkınca hepsi görünür. Dağa dağ ya o bozkır!?. Tıpkı avuca konulmuş gibi. Parça parça düşen tarla, ekin. Köyler. Bir bakışta onlar tıpkı oyuncağa ben-

kudum ele oyunçukka okşop ketet. Tepeygen ak tamdar, kıyma-çiyne coldor. Anan buuma köl, baktar. Baktar... O, kaçça deysiñ?uşunun baarı ulam alıstagan sayın, ogo beter kiçireye beret, kiçireye beret. Akırı asman menen cerdin tutamına barıp, bir sızıkka aylanıp tamam bolot. Oşol caktan temir col ketet. Tüptüz. "Frunze, anan Isık-Köl. A tiyak uçucu? Germaniyaga cetet boldu beken? Eger cetse atası oşerden olturgan boydon... Temir col! Seni men cakşı köröm. Üzülböçü sen?.."

Asman açık ele. Apası güldüü köynök kiyip algan. Başında da güldüü cooluk. Aylana-tegerek bütündöy gül! Aylana-tegerek... Apasının özü gül bolçu. Bala üçün, al kün güldün künü bolçu!

Apası demeydegisindey emes, kabagı carık. Közdörü bacırayıp, bir tal kızgaldaktı uurtuna ala, kıyalduu külümsüröyt. Anı-uulun, kulunçasın booruna tarta kökülünön sılayt. Ööp koyot cıttap. Bala baktıluu. Enenin üyrülö erkeletkeni, meer tögüm köz karaşınan ötkön bakıt barbi balaga! "Apam dayım uşunday bolso. Kayırbaşa takır, kabagı bürkölbösö, - deyt balanın niyeti.- Emne üçün al köbünçö... a balkim, men tecik, tentektirmin? Oşondon ulam... Cok, emi men eç kaçan eenbaşlık kılbaym. Til algıç bolom. Okuuga baram. Çoñoyom. Apamdı bagam..."

Al başın kötörö apasın karayt: Apası, anın ciluu cılmayuusu. Asman...

- Apa.

- Oov.

- Apo-ov. - Bala aga ıktay, anın kökürögünö başın cölöyt.

- Sadagam...

Apası da anın muñayım cer karaganın körbösöm deyt. "Maga emne, uşu tok bolsun. Uşunun cıldız öçpösün. Tuugan bar, duşman bar..."

Bügün, mına azır da al uulunun köñülün kötörgüsü, alda nemneden alakıtkısı keldi. Cok cerden oyun çıkarıp, bala menen koşo bala bolup ketti. Anı özü da baykagan cok. Katkırıp külüp, biri birin kubalap, oynop cürüşöt.

- Şap ketti!

- A-a!

- Cete albaysıñ, cete albaysıñ!

- Ooba saga! Karap tur, azır...

- Ha, ha! Aytpadı belem. I-ii!

- Oo, sen buytaba da...

Oşol uçurda al eköo baarın esterinen çıkarıp koyuşkan. Ene, bala! Oyun. Açık asman. Beypil talaa. Balanın kubanıçın emi aytpa! Kıt-kıt külüp, tamanı cerge tiybeyt. Murdunun uçu, tompogoy çekesine ter çıbrıktap, eki beti albırıp kıpkızıl. Ulam külgön sayın ketik tişi körünö kalıp, oşonun ortosunda şilekeyin çağırata bıldıdap, dağı birdeme dep süylöp da cüröt: "Apa, apa-a!.." Közdörü toltura bakıt. Al üçün azır baarı oyunga aylanıp ketken bolçu. Anın bütüşün kütön emes. Aga ömür, caşoo oyun da! Ulana berse degen.

ziyordu. Her tarafta beyaz evler, çizgi çizgi yollar. Sonra baraj gölü, ağaçlar. Ağaçlar... O, ne kadar dersin! Bunların hepsi uzaklaştıkça daha da küçülür, küçülür. Sonunda gökyüzü ile yerin birleştiği yere gider ve bir çizgiye dönüşerek tamam olur. Oradan demiryolu gider. Dümdüz. "Frunze sonra Isık-Köl. Ya diğer ucu? Almanya'ya ulaşır mı acaba? Eğer ulaşıyorsa babası orada oturmaktadır... Demiryolu! Seni ben seviyorum. Kesilme hiç!.."

Gökyüzü açıldı. Annesi çiçekli gömlek giyinmişti. Başında da çiçekli yazması. Her taraf tamamen çiçek! Her taraf... Annesinin kendisi de çiçekti zaten. Çocuk için, o gün çiçeklerin günüydü!

Annesin her zamanki gibi değildi, suratu asıktı. Gözleri faltaşu gibi açıldı, bir ot tanesini avurduna alıp gülümsedi. Onu, oğlunu, yavrusuna bağrına çekerek saçlarından okşadı. Koklayarak öptü. Çocuk mutluydu. Annesinin üstüne düşerek şımartması, şefkatli bakışlarından daha öte mutluluk var mı çocuk için! "Annem daima böyle olsa. Üzülmese hiç, suratu asılmasa - diyordu çocuk aklınca. Neden o çoğunlukla... Belki de ben yaramazlıktır? Bu yüzden... Hayır, bundan sonra hiç yaramazlık yapmayacağım. Uslu olacağım. Okula gideceğim. Büyüyeceğim. Anneme bakacağım..."

O başını kaldırarak annesine baktı: Annesi, onun sıcak gülümsemesi. Gökyüzü...

- Anne.

- Evet.

- Anneciğim - Çocuk ona doğru yöneldi, onun göğsüne başını yasladı.

- Kurban olduğum...

Annesi de onun üzgün bir şekilde yere bakmasını istemiyordu. "Ben önemli değilim, bu tok olsun.

Bunun yıldızı sönmesin. Dost var, düşman var..."

Bugün, işte şu anda bile oğlunun gönlünü rahatlatmak, bir şeylerle oyalamak istedi.yok yerden oyun buldu, çocukla beraber çocuk oldu. Bunu kendisi de fak etmedi. Kahkahayla gülüyor, birbirlerini kovalayarak oynuyorlardı.

- Şıp gitti!

- Aa!

- Yetişemezsin, yetişemezsin!

- Evet sana! Bak şimdi...

- Ha, ha! Söylemedim mi. Ha!

- Hey, sen öyle sıvışma...

Bu sırada ikisi de her şeyi akıllarından çıkarmışlardı. Anne, çocuk! Oyun. Apaçık gökyüzü. Huzurlu bozkr.

Çocuğun sevincine diyecek yoktu! kıs kıs gülüyor, tabanı yere değmiyordu. Burnunun ucu, yuvarlak alnı ter içindeydi, iki yanağı da kıpkızıldı. Güldükçe kırık dişini gösteriyor ve oradan ağzının suyu sıçırıyordu. Buna rağmen bir şeyler söylüyordu. "Anne, annee!.." gözleri mutluluk doluydu. Onun için şu anda her şey oyuna dönüşmüştü. Bunun bitmesini beklemiyordu. Ona ömür, yaşam oyunu! Devam etse demişti.

Apası anı calt bir karap, emnegedir tartına tüştü... Adam bakıt, çın bakıtka tike karay albayt okşoboybu. Al aytkanga cakşı, narı çağımduu, a çın-çınına kelgende sürdüü tura! Apası tize bügö, uulun kuçaktap kaldı. Unçukpay anın başın kökürögünö kattı: "Tvü, tvü! Kudayım-ay... - Cürögü düküldöp, dalı ortosu çımırıp çıktı. - Bu men da emne bolup atam? De özümö körüsünçü."

- Apa?..

Apası ündöbödü.

Bala ekinçi eç nerse degen çok. Tek gana ulutun-ganday dem sıza, apasına ıktay tarttı.

Birde obolop, birde kalk-kalk gül aralay uçkan ala kanat ak köpölöktör. Tiginde, mında çıkandar bürt-bürt iyin türtöt. Torgoy sayrayt. Caz...

Bala kıyalduu. Unçukpayt. Apası da. Kee-keede uulunun çaçın uypalagılay eñkeye cıttap-cıttap ööp koyot da, kaydagı bir kıypattuu düynögö kirip ketet:

"Soguş büttü. Eldin aldı kayra tarta baştı. Üç aydın cüzü bolup barat, özünön ali kabar çok. Turmuş bolso bul. Kuday camandıügina albasın. Eger sen... Çok, anda çaşoo çaşoobu. Cakşı eleñ. Oşo cakşılığınđı, caydarılığınđı ubagında özünön tete baalabapmın. Uturumduk döölöt, bey sana şapar men beybaktı eselek kılıp, esirtip ketken eken. Baarına bayo da elem. Körsö sen bar ekensiñ. Oşo baarı sen, senin arkañdan tura. Anda men anı kaydan bilgem? Dayım uşu, uşunday gana boluşu kerek degen okşoboymbu. A, şorduu canım-a! Dağı saga kınt koyup, teköördöşküm kelçü. Teköördöşçümün. "Çaşçılık - maşçılık" degendey, kızık... Mına emi anı estep, birese özümödürüm cektep, uuluñ menen mintip een cerde sensiz calgız olturam. Uuluñ - bizdin bar bütkön baylık, baktıbiz menen. Esiñdebi, sen cönöp atkanda al emi-emi gana tam-tuñ bolo baştağan. Eger azır körsöñ... Kadirese kişi. Sadaga boloyunum, saga okşop booruker, kayrımduu. Menin canıman çıkıpayt. Nepaada kabagım salına kalsa, anın da sabırı suz tartıp unçukpay kalat. Ulutunup iyet. Bala da bolso tüşünöt go. Ce sürötüñ çok. Kuday oomiyyin dep kelip kalsañ, şaarga barıp bir sürötkö tüşşök. Oñ çağımda sen, ortobuzda Akıntay. Anan çoñoytup turup, cüktön öydö ilip koysok."

Al oltura berdi. Kim basıp kelip, kim anın sanaasın bölüştürmök? Bolgon sooronçusu - uulu.

Añğıça alıstan, tee tegiz talaadan poezd körüündü. Uulu da, köz çalğan belem, ordunan tura kaldı. Anan apasına bir ıret calt karap alıp, tömön karay çurkap cönödü:

- Apa, poyus! - Eki kolu asmanda. - Apa, atam!..

Tektirdin üstü toltura kaakım-kukum ele.

- Akin, Akıntay! - Apası da tura kaldı.

Bala kılçaybayt:

- Ata-a! - Dale çurkap barat. Bala, anan anın artınan elpi kötörülgön kaakım-kukumdun ak bulası... Bir karaşta, bala cerde emes, kanat caya asmanda bulut keçip baratkinday ele.

Atası kelbedi anda.

Col karagan ele el. Kün ötpöyt.

Annesi ona aniden bir baktı ve nedense çekinir gibi oldu... İnsan mutluluğa, gerçek mutluluğa direk bakamıyormuş demek ki. O söylemek için güzel, ötesi hoşta gider; oysa gerçekte korkunmuş! Annesi dizlerini bükerek, oğlunu kucakladı. Sessizce onun başını göğsüne sıkıca sardı: "Tüh, tüh! Alla'ım... - Yüreği küt küt çarpıyor, sırtı karıncalanıyordu. - Bana da ne oluyor? Kendime gelsin ne gelirse!"

- Anne?..

Annesi sesini çıkarmadı.

Çocuk bir daha hiçbir şey söylemedi. Sadece yutkunur gibi nefes aldı ve annesine yaklaştı.

Bir yakınlaşarak, bir gülleri aralayarak uçan ak kanatlı kelebekler. Orada, burada fareler yuvalarını dürtüyordu. Tarla kuşu ötüyordu. Bahardı...

Çocuk düşünceli. Konuşmuyordu. Annesi de. Bazen oğlunun saçlarını karıştırıyor, eğilip öpüyor ve esrarengiz kıyafetli bir dünyaya giriyordu:

"Savaş bitti. Halkın çoğu dönmeye başladı. Üç ay oldu, senden hâlâ haber yok. Hayatsa bu. Allah kötülük vermesin. Eğer sen... Hayır, o zaman hayat, hayat mı? İyiydin. O iyiliğine, neşene vaktinde değer verememişim. Gelip geçici devlet, dertsiz ben bahtsız sarhoş etmiş demek. Her şeyim de vardı. Oysa sen varmışsın. Onların hepsi sen, senin yüzündenmiş. O zaman ben bunu nerden bilebilirdim? Daima bu, bu şekilde olması gerek demişim herhalde. Ah, zavallı canım ah! Bir de sana sinirlenip, kavga etmek isterdim. Kavga da ederdim. "İyilik sarhoşluk" dedikleri gibi, ilginç... İşte şimdi bunları hatırlayıp, kendimi kendim yeriyor, oğlunla böyle ıssız yerde, sensiz yalnız oturuyorum. Oğlun, bizim olan tek zenginliğimiz, mutluluğumuz ile. Hatırında mı, sen giderken, o daha yeni yeni büyümeye başlamıştı. Eğer şimdi görsen... Kocaman adam. Kurban olayım, senin gibi yufka yürekli, merhametli. Benim yanımdan çıkmıyor. Ne zaman suratım asılsa, o da sessiz sedasız oluyor. Yutkunuyor. Çocuk da olsa anlıyor herhalde. Resmin de yok. Allah izin verirdi gelirdi, şehre gidip bir resim çektirsek. Sağ yanımda sen, ortamızda Akıntay. Sora büyüüp, en üst köşeye assak."

O oturmaya devam etti. Kim gelir, kim onun derdini bölüşürdü? Tek tesellisi oğluydu.

Tam o sırada uzaktan, ta ıssız bozkırdan tren görüldü. Oğlu da, görmüş gibi, yerinden kalktı. Sonra annesine bir kez baktı ve aşağı doğru koşmaya başladı:

- Anne, tren! - İki eli havadaydı. - Anne, babam!..

Tepenin üstü çalılıklarla doluydu.

- Akin, Akıntay! - Annesin kalktı.

Çocuk hiç arkasına bakmadı.

- Baba! - hâlâ koşuyordu. Çocuk ve onun ardından tozu kalkan çalılıkların beyaz görüntüsü... Bir akışta, çocuk yerde değil de, kanat açmış, gökyüzünde bulutların üzerinden gidiyor gibiydi.

Babası gelmedi o trenle.

Hep yol gözleyen halk. Gün geçmiyordu.

Anan kalsa, oşol cıl bir başkaça cıl bolbodubu. "Ee, bu soguştun keeri, - deşet karıyalar. - De ezelden beri uşu." Tıp etken tamçı çok. Cerdin beti sargayıp, kün ötkön sayın, a dağı tozunku tartıp barat. Aytör, elden da, cerden da kunar kaçkan. Kurgakçılık.

Apası kızılçada. Bir teşeden aşuun cer. Başkaların karalaşarı bar. Birden, ekiden kol kabış etişet. Otoo malı.

Katıñkı topurak. Çapkan ketmen kayta ırgıp, arıbayt. Meenet ıylayt. Apası calgız. Anın: kal, degenine bolboy eerçip alat uulu. Üydö kalganda emne. Bir çağı cardam kılсам deyt go. Apasının canınan çıkpayt. Ketmen kötörgöngö kayda, işi kılıp kolunan kelgenin casagan bolot. Soolunku kızılçanın túbün calpak kırğıçı menen boşotup, anı capıra öskön ciki, çıtmooktu culup kiret:

- Tañoozurayın dese! Karasañ...

Apası özünçö kubanat. Kucu-kucusu, karaanı ele kañça. Kadimkidey anı bel baylap, kalbaat tarta tüşöt. Söz arasında:

- Akintay, çoñooygondo sen kim bolosuñ?- deyt.

- Menbi? - Uulu süyünüp ketet. Apası süylöşüp atpayıbı anı menen. - Men, men murap bolom, apa.

Momunaalı atamday. Anan bar emespi, apa, mobu Çoñ-Suudan beri arık çıkarıp kelip, senin kızılçañdı sugaram. Anan senin kızılçañ uşunday ösöt de-eysiñ! Tim ele... Anda men çoñooyup kalam da. Anan seni tigi alaçık-ka oturguzup koyup, baarın özüm otoym. A sen otura beresiñ, es alıp. Otura beresiñ ye, apa?

- Apañ aylansın senden. - Apası muñayım cılmayıp iyet. - Oylogon oyuñañ senin. Boorukerim. Apañ kurusun, sen aman bolçu...

Çak tüş. Kün çıyıldap can çıdatpay ketti.

- Akin, cürçü, tegereneyin. Kursağıñ da açkandır. - Apası ketmenin cerge koyo, uulun koldop aldı.

Alaçığına barıştı. Arı tömönkülör da birden, ekiden çoğula baştaptır.

Kölöködögü calbırak menen cabılğan kalay çelekti, çakan tasmaldagı cügörü kalamanı ortogo koyo berip:

- Mintip otursa egin-tegindin baarı küyüp ketet go., -dedi apası, dele bir çoñ kişi menen baardaşıp atkansıp.

- Apa, a emne üçün suu çok? Momunaalı atam cıgıp kelbeybi?

Apası kalamadan üzüp:

- Me, Akin, ala goy, - deyt. Anan çelektn carma kuyat. - Ce, aldı menen mından cutçu? Suusadıñ go.

- İi.

- Ee, a carıktık kanetsin...

- Kartañ da e, ölgöndöy?

Apası külöt:

- Kartañ. Anın üstünö calgız, kolunan kelbey kalsın.

Baya erte cazdagı dobulda suunun başın alıp ketken tura. Oşondon beri oñdoy albay atışpayıbı.

Talıksıdı okşoboybu, bala kıñaya tarttı. Başı apasının aldında.

Üstelik o yıl bir başka yıl oldu. "Ah, bu savaşın kahrı, - diyordu yaşlılar. - Ta ezelden beri bu". Tıp eden bir damla yoktu. toprağın yüzü sararmış, gün geçtikçe toprak da toza dönüşüyordu. Kısaca, halktan da, topraktan da bereket kaçmıştı. Kuraklık.

Annesi pancardaydı. Bir hektardan fazla yer. Başkalarının yardım edecek yakınları vardı. Birer, ikişer el

atıyorlardı. Eki biçme zamanıydı. Sert toprak. Vurulan çapa geri dönüyor, bir türlü iş ilerlemiyordu. Emekler ağlıyordu. Annesi yalnızdı. Annesinin "kal" demesine aldırmadan yanında geliyordu oğlu. Evden kalsa ne yapacaktı ki. Belki yardım ederim diye düşünüyordu. Annesinin yanından uzaklaşmıyordu. Çapayı taşıyamıyor ama bir şeylerle uğraşarak elinden geleni yapmaya çalışıyordu. Solmuş pancarın dibini çapası ile çapalıyor; bunun yanında da büyümüş olan mısır ve diğer ürünleri koparıyordu.:

- Kahrolası! Baksana...

Annesi kendince seviniyordu. Bir şeylerle uğraşması, orada olması bile büyük bir mutluluktı. Büyük biri gibi onu bel tutuyor; kendini güçlü hissediyordu. Laf arasında:

- Akintay, büyüyünce sen ne olacaksın? - diyordu.

- Ben mi? - Oğlu seviniyordu. Annesi konuşuyordu ya onunla. Ben, ben mirab olacağım, anne. Momunalı babam gibi. Sonra var ya, anne, şu büyük sudan beriye arık çıkaracağım ve senin pancarını sulayacağım. Sonra senin pancarın öyle bir büyüyecek ki! Sanki... O zaman ben büyümüş olacağım. Sonra seni şu küçük obacığa oturtacağım ve hepsini kendim çapalayacağım. Sense sadece oturacaksın, dinleneceksin. Hep oturacaksın tamam mı anne?

- Annen kurban olsun sana. - Annesi sevinçle gülümsedi. - Düşündüklerine bak. Şefkatlim. Annen kurusun, sen esen ol...

Tam öğle vakti. Hava dayanılmaz sıcaktı.

- Akin, yürü, kurban olayım. Kursağın da acıkmıştır. - Annesi çapasını yere bıraktı, oğlunun elinden tuttu.

Küçük obacığa gittiler. Diğer çalışanlar da birer ikişer toplanmaya başlamışlardı.

Gölgedeki yaprak ile örtülmüş kalay kovayı, ufak sofraya bezindeki mısır bazlamasını ortaya koyarken:

- Böyle giderse ekinlerin hepsi yanacak, dedi annesi, sanki büyük biriyle konuşuyormuş gibi.

- Anne, niçin su yok? Momunalı babam yıkıp gelmez mi?

Annesi bazlamadan kopararak:

- Al, Akin, alıver, - dedi. Sonra kovadan içecek doldurdu. - Ye, önce bundan iç. Susadın herhalde?

- Hi, hi.

- Ah, zavallı ne yapsın...

- Yaşlı değil mi, ölmüş gibi?

Annesi gülerek:

- Yaşlı. Üstelik yalnız, elinden gelmez olsun. Geçen bahardaki fırtınada suyun başını alıp gitmiş. O zamandan beri onaramıyorlar ya.

Yorulmuşu benziyordu çocuk gevşemişti. Başı annesinin önünde.

Alaçıktın kendir cip menen şaktala baylangan "uuk-tarı". Çaşındısı - eski müşök. Cırtıktarınan asman bozorot.

Oo, al dobul Akintaydın esinde. Erte menenden ele üzüktöy-üzüktöy kara boor buluttar biri birin cöölöşüp, öydökü öröondö nıgırıla baştaşkan. Emne üçün bilbeyt, anan toonun içi kuu-şaa bolup, oşo cak bütündöy karayıp ketken. Çağılga-an deysiñ! Bala asmandagı kaydagı bir döğürsü döölör öz ara aykaşıp atsa kerek dep oylogon. Oy-üüy, tim ele caman bolgon. Körsö al aligi dobul tur-baybı. Suunun başın...

Oşondon beri asman çañkayıp apaçık. Buluttar başka cakka oop ketken okşoboybu. Tobunan adaşkan aksak-teksegib, keede birin-ekisi payda bolo kalat. Akintay alardan közün albay, tizesin kuçaktap oboço oltura beret. Böksögöy erideri kıbrap, çın ıklası menen özünçö kübüröp iyet : "E-ey, camgır iyim buluttar! Kayda ötüp batasıñar siler birindep? Beri kayrıla ketkileçi? Suranam!? Atam askerde. Apam calgız. Kızılçası mintip... Bir az caap bergileçi?.."

Kereñ belem buluttar. Kebelip da koyuşpayt. Kerbezdene ca-ay kalkıp, kete beret öz saparında. Alıs, tee biyikte da, ukpay kalıştı go. Bala ordunan obdula, ününün boluşunça eek kagat:

- E-ey, bulutta-ar!..

Cok, baarı bir cetpeyt alarga ünü. Iza bolot. Oşo turuşunan cazbay, tigi toñ moyun buluttardı köz kırın menen uzata, bışañdap iyet. "Taş boorsuñar baarıñar. Baarıñar! Bir gana apam, apam gana cakşı..."

Al apasına karadı.

- Akin, - apası anın betinen sılagılayt. - Sen emneni oylop catasıñ?

- Eçtekeni... - Uulu apasın koldon aldı. Alakanı kesik-kesik, çor eken. Emi eleki anın betin astayın sılagan, uşunçalık nazik, uşunçalık cumşak körüngön apasının alakanı. Emnegedir kınırıla tüştü. Ayap kettibi, ce balkim, balalık ılım sezimden ulambı, aytör ün katpastan, apasının alakanın dir-dir etken eriderine alparıp, ööp-ööp iydi:

- Apa?..

- Oov.

"Apa". Akintay üçün aalamda mından artık söz, apasınan kimbata eç nerse cok bolçu.

Kaçan bolbosun kaygı, bakıt katar cüröt beym? Biröo süyünüp atsa, biröo küyünöt eken.

Bügün ele...

Kızılçadagılar cumuştan kaytıp kelatışkan. Dargatın öto berişkende aldidan Momunaalı abışka çıktı.

Başında kalpagı cok. Terdep algan. Cetip-cetpey ele atınan tüşö ketti. Berkiler anı tegerektep kalıştı. Abışka birdeme demekçi bolup baratıp, kayra emnegedir, büt-bügüy eriderin kemşeñdetip tim boldu. Közdörü çaşıldangan. Berki turgandar ürpöyüşüp, deñdaroo. "Bu emne... Bir bilgini bar."

Obacığın kendir ipe bağlanmış direkleri. Saklandığı ise eski bir çuval. Yırtık olan yerinden gökyüzü görünüyordu.

Oho, o fırtına Akintay'ın aklındaydı. Sabahtan itibaren parça parça siyah bulutlar birbirlerini iteleyerek, yukarıdaki vadiye doluşmaya başlamışlardı. Nedenini bilmiyordu ama sonra dağın içi karışmış, o taraf tamamen kararmıştı. Şimşekler! Çocuk gökyüzündeki kibirli devlerin kendi aralarında mücadele ettiklerini düşünmüştü. Her taraf çok kötü olmuştu. Meğer bunlar fırtınaymış. Suyun başını...

O zamandan beri gökyüzü apaçıktı. Bulutlar başka tarafa kayıp gitmişe benziyordu. Kümesinden ayrılan bulutların bir kaçını bazen ortaya çıkıyordu. Akintay onlardan gözünü alamıyor, dizlerini kucaklayarak tepede otururdu. Şişkin dudaklarını kıpırdatarak samimi bir şekilde kendi kendine konuşurdu: "Hey, yağmur yağdıran bulutlar! Nereye geçip gidiyorsunuz siz böyle. Beri dönüp gitsenize! Yalvarırım!. Babam askerde. Annem yalnız. Pancarı böyle... Biraz yağıp verin!.."

Sağır mısınız bulutlar. Kıpırdamıyorlar bile. Kendini beğenmiş bir şekilde ağır ağır gider kendi seferinde. Uzak, ta yüksekte, duymadılar herhalde. Çocuk yerinden doğrularak, sesinin çıktığı kadar bağırdı:

- Hey bulutlar!..

Hayır, sesi ulaşamazdı onlara. Gücenirdi. İstifini hiç bozmadan, o don boyunlu bulutları gözü ucuyla uzatırken, ağlayarak: "Taş bağırlısunuz hepiniz. Hepiniz! Sadece annem, annem iyi..."

O annesine baktı.

- Akin, - annesi onun yüzünü okşadı. - Sen neyi düşünüyorsun?

- Hiçbir şeyi... - Oğlu annesinin elinden tuttu. Avuçları kesik kesik, nasırlıydı. Biraz önce yüzünü özenle okşayan, o kadar nazik, o kadar yumuşak görünen annesinin avuçları. Nedense üzülmüş gibi oldu. Acıdı mı yoksa, çocukluğun şefkatli hissinden dolayı mı, kısaca hiç ses çıkarmadan, annesinin avuçlarını titreyen dudaklarına götürüp öpüverdi:

- Anne?

- Evet.

"Anne". Akintay için alemde bundan yüce söz, annesinden değerli hiçbir şey yoktu.

Her zaman keder ile baht yan yana gezer. Birisi sevinirken diğeri üzülmüş.

Daha bugün...

Pancardakiler işten dönüyorlardı. Dargat'tan geçerken önlerinden Momunalı çıktı. Başında kalpagı yoktu. terlemişti. Yanlarına ulaşır ulaşmaz atundan indi. Diğerleri onun etrafını sardı. İhtiyar tam bir şeyler diyecekken tekrar nedense, bükülmüş dudaklarını kıpırdatarak sessizliğe gömüldü. Gözleri yaşlıydı. Diğerleri şaşırarak, tereddütle: "Bu da ne... Bir bildiği var."

Momunaalı anı tüşüingön sımal. Ak ala, seyrek sakalın şanduu arık mancaları menen bir canıp:

- Men eldin baarın kıdırıp, anan silerge da... Irskıbiz bar eken, - dedi üzülüñkü. - Irskıbiz bar eken, aylanayındar. Aldı keldi. Keldi! - Al emi karmana albay ketti. Caşıp iydi. - Kuday uşuga cetkirdi, e...

Kim? Askerden biröö kelgeni aykın ele. Birok, kim? Ayaldar çağılğan urgan nemedey, ar kişi ar cerde seley-işet. Cüröktörü udurgup, dumuga dem katışat: "a, balkim?.." suraganga til kürmölsö kana! Oozdoru batpayt. Kurgan umut a! Kütköndün kulu kılıp, can açıtıp büttüñ go.

Akırı arki çetten biröö:

- A, kim, ake?! Kim keldi? - dedi alga cütkünö.

- Çoñ sakal Osmonaalının uluu balası.

Turgandar udurguy tüştü:

- Saalıbı?

- I-iy baykuş Bübüyna...

- Baarınan baldarına ıras bolbodubu, dele cüdöp ketiştı ele.

- Ee Kuday de...

- Ay, anda emnege turduk? - dedi aligi çettegi ayal kol cañsay. - Cürböysüñörbü! Saalı sarı menen uçuraşıp... Anan Bübüyna kemden süyünçü doolabayızbı. Ölüptürbü, birdeme deer.

- Bar, bargıla, aylanayındar. Barbay anan, - abışka ceñ uçu menen köz çaşın sürtö, Çoburuna burula berdi.

El çogulup kalıptır...

Beçara Bübüyna emne kılaların bilbeyt. Balpañdap bir üyünö, bir kemegeşine çurkap, dastorkon kamında

cüröt. Ulam koroogo kirgendi uturlap çurkap:

- Keldi! - deyt beşenesi cana. Eçteme kaparımda cok. Kızılçada bolçumun. "O Bübüyna! Bübüyna..." dep ele biröö... Karasam Murap akem: "Saalı keldi!" deyt. Meni kuday alsın. "E, koyçu?!" depmin oozumdu açıp. A coruguman da bu corugum, akılımı cıyıp-cıybay, süyünçüsü bolsun degenim go, akeme başıman coolugumdu cula karmatpaymbı. I-iy betim-a! Ölüp ele kalsamçı...cadabayt. Ce anı suragan kişi bolso eken. Cana biröö kelse, kayra ele başınan tüşöt:

- Kızılçada bolçumun...

Eşiktin aldındağı bir iptası kuuragan eski almanın kölökösündö olturuptur Saalı. Canında tört-beş çal. Beride katın-kalaçtar.

Aligi ayaldaranı menen kol alışa uçuraşıp, aga katar, tuura ele bedenin üstünö cüyürtö basıştı. Baarının közü, nazarı Saalıda. Al soguş, soguştağı körgön-bilgenderin aytıp atat. Biri tüşünüktüü, biri tüşünüksüz. Eki tizesinde eki balası. İynine kolun koyo kızı turat artında. Betteri albrıp, közdörü bal-bal...

Momunalı bunları anlamış gibiydi. Kır çalmış sakallarını arık parmaklarıyla sıvazlayarak:

- Ben herkesi dolaştım, sonra size de... Rızkımız varmış, - dedi sözlerini keserek. - Rızkımız varmış, kurban olduklarım. Önü geldi. Geldi! - O artık kendini tutamadı, ağlamaya başladı. - Allah bu günlere kavuşturdu...

Kim? Askerden birinin geldiği açıktı. Ama kim? Kadınlar yıldırım çarpmış gibi her biri bir yerde dona kalmışlardı. Yüreklere çarpıyor, nefes almakta güçlük çekiyorlardı: "Belki de..." Sormaya dilleri varabilse! Ağzıları varmıyordu. Kahrolası ümit ah! Beklediğini kölesi edip, acı çektirip bitirdin ya!

Sonunda öbür kenardan biri:

- A, kim, ağabey?! Kim geldi? - dedi öne fırlayarak.

- Büyük sakal Osmonalı'nın büyük oğlu.

- Salı mı?

- Ah zavallı Bübüyna...

- Hepsinden de çocuklarına iyi oldu, bir hayli de yıpranmışlardı.

- E, Allah de...

- Ay, o zaman niye duruyorsun? - dedi diğer kenardaki kadın elleriyle işaret ederek. - Yürüsenize! Salı sarıya hoş geldin diyelim... Sonra Bübüyna'dan müjdemizi isteyelim. Öldü mü ki, bir şeyler söyley.

- Git, gidin, kurban olduklarım. Gitmeyip de... İhtiyar yeninin ucuyla yaşlarını silerek, Çoburuna(atının ismi) döndü.

Halk toplanmıştı.

Zavallı Bübüyna ne yapacağını bilemiyordu. Bir evine bir mutfağına koşuyor, sofraya hazırlama derdindeydi.

Sürekli eve gelenleri karşılıyor:

- Geldi! - diyordu alını parlayarak. - hiçbir şeyden haberim yoktu. pancardaydım. "Hey Bübüyna!

Bübüyna..." diyen birinin sesi... Baktım Murap ağabeyim: "Salı geldi!" dedi. Allah canımı alsın. "Bıraksana" demişim ağzımı açarak. Bundan da kötüsü, kafamı toplayamadım, müjdesi için demiş olsam gerek herhalde, ağabeyime yazmamı, başımdan çıkararak eline vermişim. Ah yüzüm! Keşke ölseydim...

Bıkmıyordu. Ona soran hiç kimse olmasa bile. Yine biri gelince tekrar başından başlıyordu:

- Pancardaydım...

Kapının önündeki bir tarafı kurumuş eski elma ağacının gölgesinde oturuyordu Salı. Yanında dört beş ihtiyar.

Beride kadınlar ve çoluk çocuk.

Biraz önceki kadınlar onunla selamlaştılar ve onun yanına, dosdoğru yoncanın üzerine çömelerek oturdular. Hepsinin gözü, dikkati Salıdaydı. O savaş, savaşta gördüklerini ve bildiklerini anlatıyordu. Biri anlamlı biri anlamsız. İki dizinde iki oğlu. Omzuna ellerini koyarak kızı duruyordu arkasında. Yüzleri yanyıyor ve gözleri parlıyordu.